

GELECEĞİN FİNANSAL BİLGİ PAYLAŞIM PLATFORMU: XBRL (EXTENSIBLE BUSINESS REPORTING LANGUAGE-GENİŞLETİLEBİLİR İŞLETME RAPORLAMA DİLİ)

Adnan SEVİM*
Fatih TEMİZEL**

Özet

Bilgi ve bilginin üretiminde hammadde olarak görülen verinin elde edilmesi günümüzde büyük önem kazanmıştır. Bilgiye en kısa zamanda ve en uygun maliyetle erişebilen, yönetebilen, değerlendirebilen birey ve kurumlar kendi alanlarında küresel rekabette ön almaktadır. Finansal piyasalardan fon temin eden işletmeler için de durum farklı değildir. Finansal piyasaların katılımcıları olan yatırımcı, ihraççı, politika yapıcı, denetleyici ve düzenleyici kurumlar, menkul kıymet analistleri v.b. bilgi kullanıcılarının verimli biçimde işleyebileceği finansal verilerin formatı, dünyada önemli bir tartışma konusudur. Bu çalışmada finansal bilgilerin küreselleşmeye uygun ve standart bir formata kavuşturulmasının bilgi kullanıcıları için taşıdığı potansiyeli, uygun veri formatının ilgililerin çalışmalarına sağlayacağı katkıyı net biçimde ortaya koyabilmek amaçlanmaktadır. Literatürde yer alan öneriler içinde en çok taraftar bulan XBRL (Extensible Business Reporting Language) ele alınarak finansal piyasalardaki bilgi kullanıcılarına yönelik potansiyel katkılar incelenmiştir. Bu kapsamda XBRL'nin bilgi paylaşım sürecine getirdiği yenilikler Bilgi Yönetimine Katkılar, Finansal Analiz Sürecine Katkılar, İşletme-Yatırımcı İletişimine Katkılar başlıkları altında ele alınmıştır. Mevcut yapısı ile XBRL'nin küresel anlamda finansal bilgi otoyolu olmaya uygun, diğer bir anlatımla ulusal finansal piyasalardaki uygulamaların uluslararası sisteme entegrasyonunda önemli rol üstlenebilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: XML, XBRL, bilgi sistemi, bilgi kullanıcısı, finansal piyasa

Abstract

Acquisition of information and data, which is viewed as the raw material of information, is of immense importance in our age. Individuals and institutions which are capable of accessing, managing and using information in the shortest time with the least cost are at the

* Yrd.Doç.Dr., Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü.

** Yrd.Doç.Dr., Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü.

forefronts of global competition in their respective fields. The situation for firms acquiring funds from the capital markets is the same. The format of information and data presented to investors, underwriters, policy makers, auditors, regulatory agencies, analysts and other interested parties of financial markets is an important ongoing discussion of global scale. This study attempts to put forth some of the potential contributions for users of financial information possible by presenting financial information in a standard format that is compatible with present global standards. XBRL (Extensible Business Reporting Language) which is one of the most widely accepted of the information sharing platforms in the literature is reviewed and its potential contributions to information users in financial markets are explored. Towards these ends we organize our research along the main topics of innovation of XBRL in information sharing, contributions to information management, contributions to financial analysis process, and contributions to business-investor relationships. It is concluded that in its current form XBRL offers the possibility of a platform with important roles in integration of national financial markets with the international system.

Keywords: XML, XBRL, Information system, information user, financial market

Giriş

Bilgi teknolojilerindeki gelişmelerin sunduğu olanaklar ve kamuoyundan gelen taleplerle birlikte finansal bilgilerin internet ortamında sunulması gittikçe yaygın bir uygulama haline gelmiştir. İnternet ortamında raporlama düşük maliyet, esneklik ve eş zamanlı olmasının yanı sıra, erişim kaygısından uzak çalışma imkanı vermektedir.

Dünyada birçok işletme finansal bilgilerini internet üzerinden kamuya açıklamaktadır. Eskiden geriye dönük ve kağıt üzerinde yapılan kamuya yönelik açıklamalar artık internet ortamında ve eş zamanlı yapılabilmektedir. Öte yandan küreselleşen dünyada ülkelerin farklı kültür ve düzenlemelere sahip olmaları, internet ortamında yayınlanan bilgilerden bilgi kullanıcılarının tam olarak faydalanabilmelerini engellemektedir. Bu durum, uluslararası standartlara uygun finansal raporlama ihtiyacını doğurmaktadır. Ancak web sitelerinde sunulan bilgilerin nitelikleri diğer bir ifadeyle veritabanlarının farklı olması talep edilen verilere erişimi kısıtlamaktadır. Bu nedenle kamuya açık bilgilerin kullanıcılara faydalı olma düzeyi düşük kalmaktadır. Bilgiye erişim sürecinin etkinliğini yükseltebilmek için webdeki finansal bilgilerin standart ve eşzamanlı paylaşımı önem kazanmaktadır.

HTML (Hypertext Markup Language), Excel, Word ya da Adobe gibi bir formattan diğer bir formata dönüştürülemeden internette dolaşmakta olan finansal veriler, anılan özellik nedeniyle bilgi kullanıcılarına farklı uygulamalar arasında veri paylaşım olanağı sunmaktadır. Bu özellik işletmelere ait bilgilerin kullanıcılar ve ülkeler arasında dolaşımını, diğer bir ifadeyle ger-

çek anlamda bilginin küreselleşmesinin önünde engel oluşturmaktadır. İşletme bilgilerini küresel yolculuğa çıkaracak standart ve eşzamanlı bilgi sağlayan bilgi otoyolu gibi görev yapacak bir platforma ihtiyaç bulunmaktadır. Çünkü bilgi etkin ve verimli biçimde kullanıldığında değerlidir. Etkin ve verimli kullanım için bilginin doğru, güvenilir, tam, anlaşılabilir, eşzamanlı olması ile birlikte yönetilebilir olması gerekmektedir. Bilginin yönetilmesi; verilerin toplanmasını, işlenmesini, sınıflandırılmasını, özetlenmesini, iletilmesini, depolanmasını ve gerektiğinde yeniden kullanılmasını kapsamaktadır. Bilginin yönetilebilirliğinin önündeki en belirgin engel formatlardır. Veri aşamasında ortaya çıkan aksaklıklar günlük yaşamda işletmelerin kredi değerliliğinin belirlenmesinden kamunun denetim işlemlerine, akademik çalışmalardan mal-hizmet üretim ve dağıtımına kadar pek çok alanda etkinlik kaybına yol açmaktadır.

Yatırımcı, ihraççı, politika yapıcı, denetleyici ve düzenleyici kurumlar, menkul kıymet analistleri v.b. piyasa katılımcılarının verimli biçimde kullanabileceği finansal verilerin formatı dünyadaki bütün kullanıcılar için önemli hale gelmiştir. Bu çalışmada finansal bilgilerin küreselleşmeye uygun bir formata kavuşturulmasının bilgi kullanıcıları için taşıdığı potansiyeli, uygun veri formatının ilgililerin çalışmalarına sağlayacağı katkıyı net biçimde ortaya kayabilmek amaçlanmaktadır.

1. XBRL'ye Bakış

Bilgisayar ve iletişim teknolojisindeki hızlı gelişmeler iş yönetimi ve finansal bilgilerin yayımlanmasında devrim yaratmıştır. Bu bilgilerin farklı çıkar gruplarına tam ve zamanında sunulması önem taşımaktadır. Ancak bu bilgilere ulaşmak, bilgilerin sunulduğunda genel kabul görmüş bir format olmaması nedeniyle can sıkıcı ve maliyetli olabilmektedir (Boritz ve No, 2005: 12).

Gelecekte finansal raporların dağıtımının çoğunlukla dijital biçimde gerçekleştirileceği neredeyse kesinleşmiş bulunmaktadır. Buna karşılık bilginin dağıtımında ortak dilin ne olacağına ilişkin soru henüz tam olarak cevaplanabilmiş değildir. Şu anda çoğu dijital finansal bilgi duyuruları HTML (Hypertext Markup Language) olarak kodlanmaktadır. Bu sayede görüntü, büyüklük, biçim ve renk kontrol edilebilirken içerik tanımı yapılamamaktadır. Bu nedenle bu formattaki verilerin kullanım alanı genellikle sınırlı kalmaktadır. Verilerin bu formattaki duyurulardan etkin biçimde ayrılıp kullanılmasında da mümkün olamamaktadır. Kısaca HTML formatındaki duyurular-

dan ihtiyaç duyulan verilerin aranması, ayrıştırılması veya manipüle edilmesi olanağı bulunmamaktadır. Bu işlem için farklı yazılımlara verilerin yeniden girilmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Bu zorlukta, bir yandan işlemlerin hata olasılığını arttırarak güvenilirliğini düşürürken diğer yandan işlem maliyetini yükseltmektedir. Bu eksiklikleri gidermek üzere önde gelen finansal organizasyonlar, muhasebe firmaları, finansal hizmet sağlayıcılar ve teknoloji üreticilerinden oluşan bir konsorsiyum XBRL (Extensible Business Reporting Language) 'yi geliştirmiştir (Shin, 2003: 1).

XBRL, kimilerine göre verilerin elektronik olarak etiketlenmesidir. Bu açıdan kitaplar için kullanılan ISBN numarası ile verilerin etiketlenmesi birbirine benzetilmektedir. Finansal veriler için etiketleme bir seçenektir, çünkü bütün veriler etiketlenebilmektedir. XML 'in genişletilebilir özelliğe sahip versiyonu olan XBRL daha sonraları gerek duyulması durumunda yeni özelliklerin kolayca eklenebileceği şekilde tasarlanmıştır (Richards ve Smith, 2004: 1).

XBRL, işletmelere ait başta finansal olmak üzere tüm verilerin dünya çapında elektronik ortamda iletişimini sağlayan teknolojik bir dildir. XBRL işletme belgelerinin etkinliğini, doğruluğunu, anlaşılabilirliğini, zamanlılığını ve güvenilirliğini arttıracak biçimde biçimlendirmektedir. Üstelik bu biçimlendirmeyi finansal verileri tedarik ve kullanma maliyetlerini düşürerek gerçekleştirmektedir (<http://xbrl.us/101/Pages/FactSheet.aspx,E.T.: 16.01.2009>).

XBRL finansal bilgilerin yayınlanması, denetlenmesi ve yönetilmesine ilişkin faaliyetlerde önemli kolaylıklar sağlayarak büyük bir hız kazandırmaktadır. Böylelikle daha kısa zamanda ve uygun maliyetle erişilebilir ve daha hızlı raporlama gerçekleştirilmesinin yolunu açmaktadır. Bu sayede işletmelere dönük kamuoyu güveni de yeniden inşa edilmektedir (Ward, 2004: 1).

XBRL, finansal verilerin işlenerek bilgi haline getirildiği sürecin her aşamasında veriyi yeniden işlenmeye hazır bir yapıda tutmaktadır. XBRL'nin görevi finansal bilgilerin raporlanarak bankalara, denetleyici ve düzenleyici kurumlara ve diğer bilgi kullanıcılarına ulaştırılmasına kadar da devam etmektedir. Bu yönüyle bakıldığında XBRL, işletmeye ilişkin finansal ve finansal olmayan her tür bilginin analizi ve bilgi kullanıcıları arasında değişimini güvenilir ve kolay kılacak ortamı sağlamak işlevini yerine getirmektedir. Böylece, farklı örgütlerin aynı içerikteki bilgileri kendi veri tabanlarında birbirinden farklı biçimlerde depolamasından kaynaklanan problemler ortadan kalkmaktadır. Yine bu sayede farklı örgütlerin birbirine çok benzeyen finansal yazılımları kullanmasına karşın veri ve bilgi paylaşımını gü-

venilir, maliyet etkin biçimde gerçekleştirmekten uzakta yapılanmaları yı-kılmıştır (Dale, 2004: 1).

XBRL'nin en temel faydaları maliyetleri azaltmak, verimliliği arttırmak, veri kalitesini geliştirmek ve verilerin birlikte işlenebilirliğini olanaklı kılmak olarak belirlenmektedir. XBRL bilgi teknolojisi alanında genel kabul gören XML standartlarına dayanmaktadır. En önemli özelliği ise her tür işletme ve finans verisini etiketleyebilme kabiliyetidir. Bu özellik sayesinde birimler, tanımlamalar veya para birimleri cinsinden bilgi kullanıcılarının gereksinimlerine cevap verebilecek yapıyı sunabilmektedir. Bu yapı, yığın halindeki işletme ve finans verilerinin ilgili oldukları alanın terimlerine göre gruplandırılabilmesini ve sınıflandırılmasını olanaklı kılmaktadır. XBRL, kullanıcının kendine özgü koşullara uygun hale getirilebilir, esnek bir bilgi platformudur. XBRL aracılığı ile kullanıcı işletme ya da kurumlar kendi özgün verilerini farklı biçimde sınıflandırarak özel kullanıma dönük raporlama yapabilmektedir.

XBRL bir muhasebe standardı olarak algılanmamalıdır. Sadece her tür raporlamada işlevselliği artırıcı bir uygulama olarak görülmesi daha uygun olacaktır. Bu bakımdan ele alındığında muhasebeyi de kapsayan bir veri sınıflama platformu olarak tanımlanması yanlış olmayacaktır. Bu platform veriler üzerinde eş anlı olarak çok sayıda bilgisayar işleminin gerçekleştirilebilmesine izin vermektedir. XBRL işletme verilerini etkileşimli ve akıllı hale getirmeye imkan tanımaktadır. İşletmeye ait her tür veri parçacığı ilgili olduğu sınıfta ayrıntılı biçimde tanımlanmaktadır. Bu sayede veriler bilgisayarlar tarafından okunabilir, kendiliğinden işlenebilir ve analiz edilebilir hale getirilmektedir. Bu sayede işletmenin raporlamaya ilişkin bilgilerini tekrar tekrar kullanmak mümkün olabilmektedir. Herhangi bir işletme raporu bir defa üretildikten sonra talep edilen formata uygun olarak tekrar ve yeniden biçimlendirilebilmektedir. Raporun güvenliği ve bütünlüğünden kayıp olmadan HTML, ASCII text, Microsoft Word, Excel ya da Adobe PDF biçimlerinden herhangi biri ya da bir kaçında raporlama yapılabilmektedir. XBRL bir işletme ya da işletme dışı bir örgütün bilgi raporlama sürecinin her adımına değer katmaktadır. Veri toplamadan içsel ve dışsal raporlamaya kadar raporlama değer zincirinin tamamının daha etkin, daha güvenli ve daha faydalı içerikten oluşmasını sağlamaktadır. XBRL, bir örgüte ait bilginin diğer örgüte ait bilgi ile karşılaştırılabilme olanağını arttırmaktadır. Bunda ortak kullanıma açık bir platform olmasının etkisi büyüktür. XBRL, özel durumlara uygun diğer bir ifadeyle özgün raporlama yapabilme imkanı sunmaktadır.

XBRL ile talep edilen içerik ve sınıflamaya uygun raporların mevcut veri madenini kullanarak üretilmesi olanak dahilindedir (<http://xbrl.us/101/Pages/FactSheet.aspx>, E.T.: 16.01.2009).

2. XBRL'nin Ortaya Çıkış Nedenleri

Bilgi teknolojilerindeki gelişmelere paralel olarak günümüzde işletmeler, iç ve dış bilgi kullanıcılarının gereksinimi olan bilgiyi üretmek ve iletmek amacıyla işletmenin tüm işlevlerini tek sistem anlayışı ile bütünleştiren ERP (Enterprise Resource Planning-Kurumsal Kaynak Planlaması) yazılımlarını kullanmaktadırlar. ERP yazılımlarının ürettiği bilgiyi dış bilgi kullanıcılarına iletmek amacıyla da yazıcılardan alınan kağıt dökümanlarla birlikte; HTML, metin dosyası (MS Word v.b.), tablolama programları (MS Excel, Lotus v.b.), MS Powerpoint, PDF (Acrobat Reader) gibi dijital araçları kullanmaktadırlar. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin kazandığı boyut itibariyle bilginin doğru, güvenilir, eş zamanlı ve uygun maliyetle üretilmesi ve iletilmesi noktasında finansal raporların kağıt döküman olarak iletilmesi önemini yitirmiş, yerini söz konusu dijital araçlara bırakmıştır. Temel işlevleri yalnızca bilginin üretilmesi ve iletilmesi olmayan bu dijital araçlar kağıt dökümanlara göre avantajlara sahiptir. Ancak finansal bilginin sunulmasındaki ulusal ve uluslararası standartlaşma gereksinimi nedeniyle işletmelerin kullandıkları ERP yazılımlarının farklılıklarında kaynaklanan uyumsuzluklar nedeniyle bilginin standart olarak iletilmesinde etkinlikleri azalmaktadır.

Örneğin PDF dökümanları, oluşturulduktan sonra üzerinde değişiklik yapılamayan özelliğe sahip dökümanlardır. Bu dökümanlarda yeralan bilginin analiz edilmek istenmesi durumunda yeniden biçimlenerek gereksinimler çerçevesinde yeniden oluşturulma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bu da bilginin kullanıma elverişli hale getirebilmesi için ilave zaman ve maliyeti de beraberinde getirecek ve aynı zamanda yeniden oluşturulması sırasında uygulamanın standardı bozulacak ve hatalı veri girişlerine neden olabilecektir (Smith, 2009: 1).

Yine aynı şekilde MS Excel gibi çeşitli tablolama yazılımları finansal bilginin üretilmesi ve iletilmesinde muhasebeciler tarafından yaygın olarak kullanılan dijital araçlar olmasına karşın, çeşitli yönlerden yetersiz kalmakta ve bazı dezavantajları söz konusu olmaktadır. Örneğin; bilgiyi üreten kişi tarafından MS Excel ortamında hazırlanmış bir finansal tablonun formülasyonu ve formatı standartlara uygun olmayabilir ya da bilgi kullanıcıları tara-

findan anlaşılabilir. Bilgi kullanıcısının bu tablo üzerindeki verileri kolaylıkla değiştirebilir olması da, tablonun standardının bozulmasına ve belli çıkar gruplarının amaçlarına hizmet edebilecek hale getirilebilmesi nedeniyle güvenilirliğinin kaybolmasına neden olabilecektir. Ayrıca ilave zaman ve maliyet gereksinimi de beraberinde getirecektir.

Finansal bilginin tedarikinde dijital araçların kullanılması durumunda süreç büyük oranda elle (manuel) işlemekte ve çeşitli dosyaların birleştirilmesi sonucunda muhasebe bilgi sisteminin nihai ürünleri olan raporlar kağıt çıktı olarak alınmaktadır (PricewaterhouseCoupers, 2004: 7).

Yukarıda da değinildiği üzere, bilgi üretme ve iletmede birtakım teknolojik araçlar kullanılmakla birlikte, bu araçlar günümüz bilgi kullanıcılarının gereksinim duyduğu özelliklerdeki bilgiyi sunmada yetersiz kalmaktadır. Bu yetersizlikler küreselleşme olgusu ve özellikle internetin yaygınlaşması ile birlikte yeni arayışları da beraberinde getirmiş ve HTML, XML gibi “İşaretleme Dilleri”nin (Markup Language) kullanımı yaygınlaşmıştır. XML’in finansal verilerin transferinde kullanılması ve finansal raporlamada standartlaşma, güvenilirlik ve eş zamanlı bilgi gereksinimi nedeniyle de XBRL ortaya çıkmıştır.

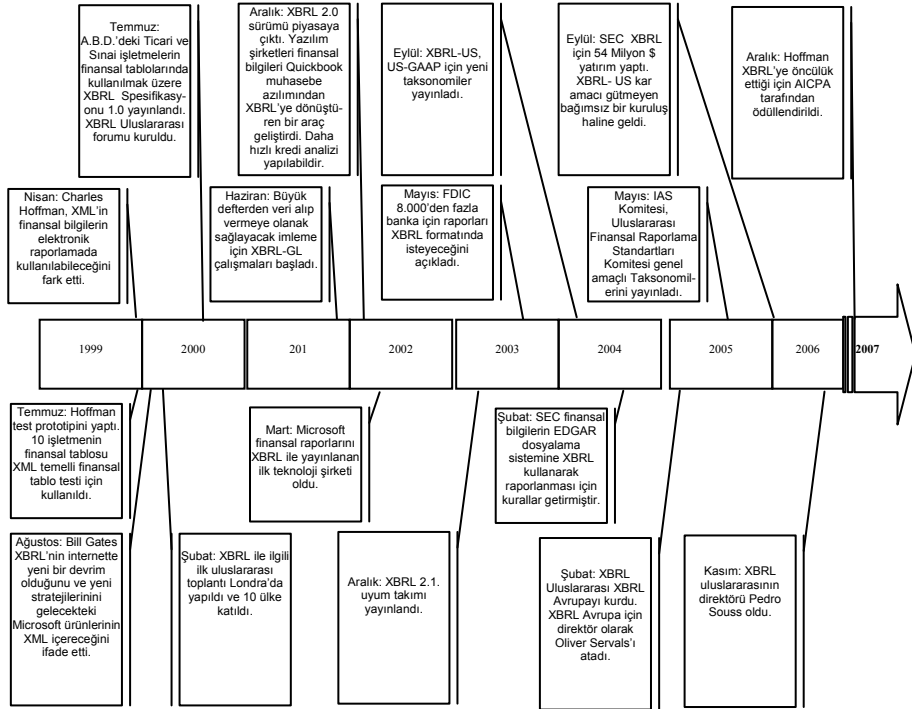
3. XBRL’nin Tarihsel Gelişimi

İş dünyası için veri akışı, sağlıklı kararlar üretebilmek ve işlem yapabilmek için son derece önemlidir. Doğru, güvenilir, tam, anlaşılabilir, eş zamanlı ve geçerli verilere dayalı olarak üretilen bilgi asimetrik bilgi dağılımının azaltılması bakımından da büyük öneme sahip bulunmaktadır. Bu somut gerçeğe rağmen veri akışı iş dünyasında çözümü tam olarak gerçekleştirilememiş bir sorun olarak ortadadır.

Veri akışının sağlanması iki ana sorun nedeniyle zorlaşmaktadır. İlk sorun, finansal verilerin değişik formatlarda sunulmasıdır. Bu sunum standart kağıt üstünde sunumdan HTML’ye, Web tabanlı sitelere ve e-postaya kadar değişiklik gösterebilmektedir. Kaynakların tümü tek başına kullanıcı dostu olmakla birlikte, bu sistemlerden elde edilen veriler bir yazılımla uyum gösterirken diğer bir yazılımla uyumlu olmayabilmektedir. Uyumsuzluğu ortadan kaldırmak için kullanıcılar verileri elle girme ya da yazılımlarını değiştirme seçenekleri ile karşı karşıyadır. Oysa bu tür çözümler etkinlikten uzaktır. İkinci sorun ise, veri sağlayıcıların farklı gereksinimler için farklı formatta veri sağlamak durumunda kalmalarıdır. Charles Hoffman bu iki

temel sorunu ele almak amacıyla 1998’de XML denemelerine başlamıştır. XML verilerin sınıflandırılmasını, kavranmasını ve manipülasyonunu sağlayan bir meta-dil olarak web içeriğinin oluşturulması, saklanması ve aktarılmasını kökten değiştirmeyi öngörmektedir. HTML dokümanların yapısı içeriği ve görüntülenmesi ile ilgili aşırı karmaşık bir etiket yapısı olması nedeniyle ağ tasarımcılarının sayısız ağ sitesini oluşturup yönetmesini zorlu bir süreç haline getirmektedir. Bu kapsamdaki çabaların bir ürünü olarak 31 Temmuz 2001’de kullanıma sunulan XBRL verilerin kullanıcılara hızlı, güvenilir ve kolay kullanılabilir biçimde veriye erişen her yazılımın anlayabileceği yapılandırılmış ve standardize edilmiş bir dil ile ulaştırılabilmesi sağlanabilmiştir (Tokel ve Yücel, 2005: 3-4). Böylelikle verileri çok çeşitli amaçlarla manipüle etmekle birlikte veri girişini bir defada tek elden yapmak eterli hale gelmiş olmaktadır.

Aşağıdaki Şekil 1.’de XBRL’nin tarihsel gelişimini ve kilometre taşlarını gösteren süreç görülmektedir.

Şekil 1: XBRL’nin Tarihsel Gelişim Süreci

Kaynak: Erkus, H., **XBRL: eXtensible Business Reporting Language**, Gazi Kitabevi, 2008, s.27; DeFelice, Alexandra, “XBRL Grows Up”, **Accounting Technology**, March 2007, p.30-31.

4. Finansal Bilgi Paylaşımında XBRL'ye Duyulan Gereksinim

Günümüzde farklılaşan piyasa koşulları nedeniyle yöneticilerin raporlama sistemlerini yeniden gözden geçirmeleri ve güncellemeleri gerekmektedir. Çünkü, ekonomik yapı ve piyasa düzenlemelerinde meydana gelen değişimler nedeniyle giderek artan biçimde işletmelerin iç ve dış yatırımcıya yönelik bilgilerin daha sıklıkla, daha detaylı ve çeşitli elektronik formatlarda sunumu talep edilmektedir. XBRL uygulamalarının felsefesi finansal sistemin içinde yer alan veya finansal sistem ile ilişkisi bulunan bütün oluşumların mevcut ve potansiyel veri alışverişlerini gerçekleştirecek iletişim kanallarının yeniden yapılandırılması üzerine kurulmuştur. Finansal sistemle doğrudan ya da dolaylı ilişkisi bulunan tüm piyasa aktörlerinin aralarındaki iletişimi yeni bir ağ üzerinden gerçekleştirmek temel amaçtır. Yeni ağın önde gelen özelliği iletişimin çift yönlü bir yapıda olmasıdır. Finansal veri alışverişinde bulunan tarafların birbirlerine sundukları veriyi anlayabilmeleri, kullanabilmeleri diğer bir ifadeyle yöneterek bilgi haline getirebilmeleri, bu güne kadarki tüm zamanların ortak problemine–kurumlararası iletişimsizliğe– kesin bir çözüm öngörmektedir. Rekabetin oldukça yoğun olduğu günümüzde işletmelerin içinde buldukları piyasalarda daha etkin olabilmeleri, alacakları doğru kararlar sonucunda gerçekleştirebilecektir. Bunun için karar alıcıların doğru, güvenilir, tam, anlaşılabilir bilgiye eş zamanlı olarak ve uygun maliyetle ulaşmaları gerekmektedir. Oysa belirli dönemlere ait finansal bilgilerin dönem sonunda sunulduğu geleneksel raporlama sistemleri, eş zamanlı bilgi sunmamakta gerekli olan bilgilere zamanında ve kolayca ulaşamamaktadır (Koşan, 2006: 111).

Bir bakıma eş zamanlı bilgi gereksinimi, dönemsel olarak yayınlanan finansal raporlar ile giderilememektedir. Bu da finansal raporların bilgi kullanıcılarının gözünde kredibilitesini kaybetmesine neden olmaktadır. XBRL tam da bu noktada üç özel alanda farklılık meydana getirerek finansal raporların azalan kredibilitesini yeniden kazanmasına yol açmaktadır.

Bunlardan birincisinde XBRL, finansal raporları UFRS ile bağlantılı biçimde, küresel ekonomi için uluslararası bir platformda kullanıma açmaktadır. İkincisinde, bilgi tedarik zinciri boyunca ihtiyaç duyulan her noktadan bilgiye erişim sağlamaktadır. Bu sayede çok yönlü dağıtım gerçekleşmektedir. Örneğin; işletme yönetimi ihtiyaç duyulan herhangi bir anda yatırımcılara, menkul kıymet analistlerine ve denetim otoritelerine yönelik bilgilendirme yapabilmektedir. Üçüncüsünde ise, finansal raporların şeffaflığını artırır-

mak suretiyle piyasalarda oluşabilecek bir şüpheyeye güvenilir ve kamuya açık verilere dayalı bilgiler ile açıklık getirilebilmektedir. Anılan üç farklılık XBRL'nin finansal raporların bilgi kullanıcılarının gözünde kredibilitésinin ve prestijinin artmasına neden olmaktadır (Ward, 2004: 1).

Tam da bu nedenle; bilginin üretildiği, yönetildiği, tüketildiği ve analiz edildiği geleneksel bilgi işleme modelinde köklü bir değişim gereksinimi doğmuştur. Statik bilgilerin üretildiği günlerin sona ermesi çok yakın bir gelecekte gerçekleşecektir. PDF, Word, Excel ve HTML belgeleri kullanım açısından statik ve tek parçadan oluşan bir yapı olarak tanımlanmaktadır. XBRL, statik yapıdaki text formatlı belgelerdeki sayısal ve sayısal olmayan verileri etiketleyerek dinamik hale getirmektedir. Bu sayede Çin'deki bir işletmenin finansal raporları ile Japonya'daki bir işletmenin finansal raporları her açıdan karşılaştırılabilir hale gelmektedir. Bu durum küreselleşen dünyanın her yerindeki finansal pazarlar açısından son derece aranan bir özelliktir (A Just System White Paper, 2008: 1-7).

XBRL, XML'in finansal raporlamada kullanımını için muhasebe ve finans mesleğine uyumlaştırılmış biçimdir. Her tür finansal veri etiketlenerek aktif, pasif, sermaye, kar v.b. şekilde sınıflandırılmaktadır. Böylece bilgi kullanıcıları tarafından ihtiyaç duyulan veri kolaylıkla elde edilebilmektedir. Dünyanın her yerindeki kullanıcılar mevzuat, kültürel ve bilgi sistemlerinde yer alan yazılım farklılıklardan etkilenmeksizin veri yığımından ilgilendikleri veriyi çıkartabilmektedir. Aynı veri el değmeden analitik uygulamalara aktarılarak istenilen bilgiler üretilebilmektedir (Boritz ve No, 2005: 14).

Bir başka boyutuyla da işletmeler gerçek anlamda bu uygulamayla küresel piyasalara kendilerini anlatarak fon talebinde bulunabilmektedir. Yatırımcılar ilk defa aynı sektörde çalışan dünyadaki bütün işletmeleri birbirleriyle bu kadar doğru biçimde karşılaştırılabilir duruma geleceklerdir. Menkul kıymet analistleri mesailerinin büyük bölümünü veri derlemek ve bunları değerlendirme modellerine girmek yerine, hazır veriyi eskiden hiç olmadığı kadar farklı boyutlarıyla analiz etmeye ayrabileceklerdir. Düzenleyici ve denetleyici kurumların görev alanlarında meydana gelen düzensizliklerin yerel mi yoksa küresel gelişmelerden mi kaynaklandığını net biçimde ortaya koyabilmeleri mümkün olacaktır. Politika yapıcıların karar almadan önce benzer karar alan farklı ülkelerin elde ettiği sonuçları kendi ülkeleri için yorumlayabilmeleri olanaklı hale gelecektir.

XBRL'nin yaygınlaşması finansal bilgi platformu haline gelmesi ile birlikte coğrafi mesafelere, diplomatik sınırlara, teknolojik farklılığa ve mevzuat farklılığına bağlı olmaksızın finansal verilerin kullanımı ile daha çok ve daha nitelikli finansal bilginin üretilmesi için gerekli ortam hazırlanmış olacaktır. Söz konusu ortam küresel boyutta geçerlidir. Bu nedenle XBRL'yi geleceğin dünyasında finansal bilgi paylaşım platformu olarak nitelendirmek yerinde bir tespit olacaktır (Tokel, Yücel ve Öksüz, 2007: 12).

Günümüz uygulamaları dikkate alındığında; farklı nedenlerle finansal verilerin kullanım alanlarının rahatsız edici biçimde sınırlandırılmış olduğu görülmektedir. Bir işletmenin yayınladığı verileri kullanılabilir hale getirmek bile başlı başına bir uğraş haline gelmiştir. Profesyoneller veri derlemekten verileri kullanılabilir bilgiler haline getirmeye zaman ayıramamaktadır. Uluslararası finansal veri transferi bir yana ulusal sınırlar içinde bile farklı kurumlar birbirlerine verilerini anlamlı kılmak için çaba sarf etmek durumundadır. Bu da piyasaların işlem hacmini artırmanın, etkinliğini yükseltmenin, asimetrik bilgi ortamının sakıncalarını gidermenin önünde engel olmaya devam etmektedir.

İşletmeye ait bilgileri kullananlar için XBRL büyük kazanım olmuştur. Aynı zamanda yöneticiler, yatırımcılar, düzenleyici ve denetleyiciler, iş ortakları ve kredi verenler bilgi talep eden olarak tek kimlik sahibi olmuşlardır. XBRL kullanarak tüm bilgi kullanıcıları istedikleri bilgiye kolayca erişmek imkanı yakalamışlardır. Büyük ölçüde emeğe dayalı olan bilgi arama ve toplama işlemi yüksek maliyet ve düşük katma değerli üretim modelinden XBRL ile sıyrılmıştır. XBRL, düşük maliyetle, kolayca bilgiye erişilebilmesi, analiz sürecine daha fazla zaman ayrılabilmesini ve elde edilen bilginin sınırsız sayıda yeniden kullanılabilir olmasını sağlamıştır. Öte yandan XBRL anlık gerçekleri sunabilme avantajına sahiptir. Yöneticiler, yatırımcılar, düzenleyici ve denetleyiciler, iş ortakları ve kredi verenler olarak sınıflanabilen iç ve dış bilgi kullanıcılarını da esasen ilgilendirmekte olan anlık gerçektir. Kullanıcının talep ettiği alandaki anlık gerçekleri sunmak dünyanın her yerindeki bilgi kullanıcılarının tek temel beklentisidir. Bu beklentiye cevap verebilmek ise bilgi devrimi olarak nitelendirmeyi hak etmektedir (Willis, 2003: 59-60).

5. XBRL'nin İşleyişi

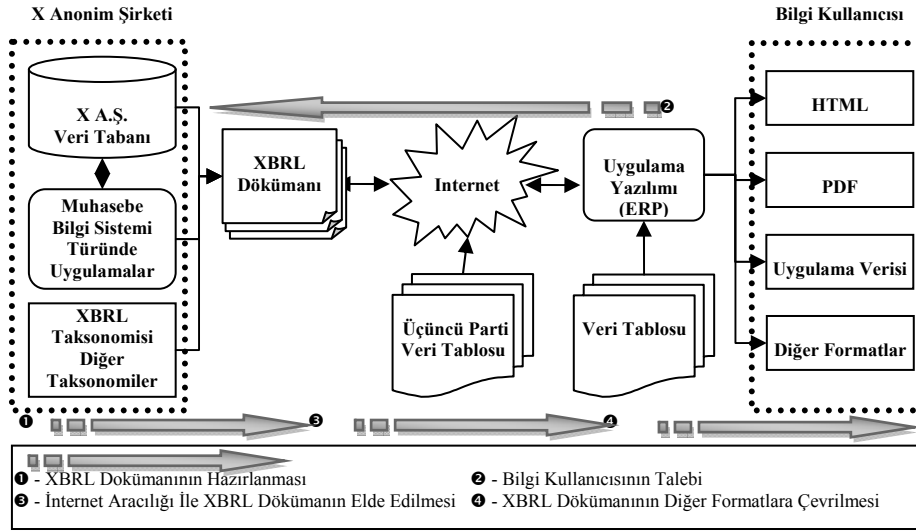
XBRL finansal tablolar için barkoda benzetilebilir. Elektronik olarak okunabilir etiketler diğer bir ifadeyle barkodlar, finansal tabloların her bir bileşenine eklenerek kullanımı etkinleştirilebilir. Böylelikle XBRL marketteki ürünlerin barkodlarına benzer bir işlevi finansal tablolardaki veriler için gerçekleştirmektedir. Etiketler ile adeta barkodlanan finansal tablo verileri sadece veri olmaktan öte niteliklere kavuşmuş olmaktadır ve kullanılabilirlikleri artmaktadır (<http://xbrl.us/101/Pages/ROI.aspx>, E.T.: 16.01.2009). XBRL'nin işleyişini genel olarak ele aldığımızda; XML, XLink, XPath, XSLT ve Namespace yapılarına uygun taksonomilerin (veri sözlüğünün) ve spesifikasyonlarının oluşturulması ve ERP (Enterprise Resource Planning-Kurumsal Kaynak Planlaması) yazılımlarının XBRL'ye uyumlaştırılması ya da XBRL'ye uyumlaştıramayan ERP yazılımlarından elde edilen verilerin XBRL formatına dönüştürülmesi için bir arayüzün sağlanması gerekmektedir. Dijital ortamda Excel, Word, PDF v.b. formatta elde edilen veriler arayüz yazılımları aracılığı ile kolaylıkla XBRL'ye kolaylıkla dönüştürülebilmektedir. Dijital ortamda elde edilen verileri tanımlamak amacıyla XML etiketleri kullanılmaktadır ve bu sözkonusu etiketlerin içinde yer aldığı doküman da örnek doküman olarak adlandırılır. Örnek dokümanlar içinde yer alan etiketler bir şema tarafından belirlenir. Bu örnek dokümanlar içerisinde yer alan etiketler farklı bilgisayar yazılımlarınca kolaylıkla anlaşılabilir ve tanımlanabilir özelliktedir. Sözkonusu dokümanların yer aldığı klasörler metin dosyaları şeklinde olduklarından, özel işletim sistemlerine gereksinim duyulmaktadır. Sözkonusu dokümanlar büyük hacimli ve karmaşık olduklarından oluşturulmaları da zordur. Bu nedenle birçok yazılım firması XBRL uygulamalarını kolaylaştırıcı çeşitli yazılımlar üretmişlerdir.

XBRL sürecinde, muhasebe bilgi sisteminden dijital ortamda Excel, Word, PDF v.b. formatlarında elde edilen veriler, XBRL uygulamaları ile uyumlu ERP yazılımları ya da arayüz yazılımları ile XBRL örnek dokümanı haline dönüştürülmektedir. Oluşturulan bu örnek XBRL dokümanı XSL aracılığı ile istenilen formata çevrilmektedir ve web aracılığı ile standart dokümanlar olarak yayınlanabilmektedir.

XBRL, ERP yazılımları ile sınıflandırılmış unsurlar arasında ilişki sağlamak amacıyla XML bağlantı dilinden (Linking Language-XLink) yararlanmaktadır. Çeşitli direktifler, yorumlar, taksonomiler, düzenleme ve denetim işlemleri gibi içerikleri birbiri ile entegre etme özelliği XBRL'yi raporlama

açısından daha kullanışlı ve faydalı hale getirmektedir (Pricewaterhouse Coupers, 2004: 7).

Aşağıdaki Şekil 2’de XBRL’nin işleyişi yer almaktadır.

Şekil 2: XBRL'nin Çalışma Şekli

Kaynak: J. Efrim Boritz -Won Gyun No, "Business Reporting with XML: XBRL (Extensible Business Reporting Language)", *Encyclopedia of the Internet*, H. Bidgoli (ed.), John Wiley, Vol.3, 2004, pp. 863-885.

6. XBRL'nin Katkıları

XBRL'nin genel olarak katkıları aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Uyar ve Çelik, 2009: 3):

- İlgili kurumlara verilecek finansal tablolar kolayca oluşturulabilir, belli standartlar ile tanımlandığından kabul edilmeme riski azalır.
- Muhasebeciler; muhasebenin kayıt ve raporlama işlemlerini bu sisteme devrettiklerinden asıl işlevleri olan analiz ve yorumlama görevine odaklanabilir.
- Bilgiye ulaşım hızı artarken, veri hataları ise azalır. Finansal tabloları hazırlama sürecinde verimlilik ve güvenilirlik oranı artar. Bilgiler tek bir veri kaynağından üretileceği için yanlış veri riski en aza indirilmiş olur.

- Banka, derecelendirme kuruluşları, denetçiler, menkul kıymet analistleri, yatırımcılar ve diğer ilgili kuruluşların işlem maliyetleri azalır, analizleri kolaylaşır, daha doğru ve hızlı karar alabilirler.
- Denetim sürecinde denetlenen işletmeden veri elde etme işlemleri azalır, işletme hakkında daha güvenilir bilgiler sağlanabilir ve denetim kolaylaşır.
- Finansal raporlama sürecinde güvenilirlik artar, operasyonel maliyetler azalır, işlemler kolaylaşır, karar alma süreci hızlanır.
- Kurum içinde ortak bir standart kullanıldığından sistem maliyetleri düşük; adaptasyon süresi kısa ve risksizdir.

Özetle, XBRL sayesinde bir işletmeye ait herhangi bir özel bilgiyi ilgili işletme raporlarından kolayca çıkartabilmek, o bilginin sadece talep edilmesi ile mümkün olacaktır (Wills, 2003: 59).

Çalışmanın bu bölümünde XBRL'nin sağladığı katkılar; bilgi kullanıcıları, finansal analiz süreci, işletme - yatırımcı iletişimi ve bilgi paylaşım süreci maliyetine katkıları açısından ele alınmıştır.

6.1. XBRL' nin Bilgi Yönetimine Katkıları

XBRL'nin bilgi yönetimi açısından işletmeye sağladığı kolaylıklar:

- Dışsal raporlamada olası tüm talepleri karşılayabilen tek kaynak oluşturmak,
- Kıyaslamalar ve benzer işletmeler arasında karşılaştırmalar ve araştırmalara ortam hazırlamak,
- Farklı konulardan yapılacak incelemeler için içsel tutarlılık,
- Kontrolde gelişmeler kaydetmek ve verilerin elle işlenirken manipüle edilmesinin önüne geçilmesi,
- Bir defaya mahsus veri taleplerinde yüksek güvenilirlikle ve kolaylıkla yanıt verebilme şeklinde özetlenebilir (Stantial, 2009: 1).

Günümüzde gerçek zamanlı bilgi talebi artış göstermektedir. İşletmelerin paydaşları daha kamuya açıklandığı anda otuz gün ya da bazen üç ay öncesinin fotoğrafını sunmaktan öteye geçemeyen tarihi bilgilere dayalı finansal raporlar ile yetinmemektedir. Bunun yerine ortaya çıkan her yeni gelişmeyi neredeyse dakikalık olarak güncellenen ve anlık durumu yansıtan

bilgilerle değerlendirmek bir kural halini almaya başlamıştır. Böylelikle köşe taşı dönemsel, tarihi, maliyet temelli finansal bilgilerin oluşturduğu sermaye piyasaları dönemi kapanmaya yüz tutmaktadır. Yeni dönemde sermaye piyasalarındaki bütün karar vericiler için finansal bilginin güvenilirliğinin temel belirleyicisi bilginin anlık güncellenmesi olmuştur (Anderson, 2009: 1).

Finansal bilginin her an güncel ve kullanıma hazır bilgiye dönüşmesi pek çok bilgi kullanıcısının temel beklentisidir. Bu gereksinimin karşılanabilmesi için, diğer bir ifadeyle bilginin daha erişilebilir, daha şeffaf ve doğrudan kullanılabilir kılınma çareleri arayışı gündeme gelmiştir. Söz konusu arayış çalışmanın ilgili bölümlerinde aktarılan gelişmelerin sonucunda XBRL'nin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu bağlamda bir bilgisayar dili olan XBRL, kullanıcılarının veriden bilgi üretimini, yayınlamasını, bilgi alışverişini, finansal raporların analiz edilmesini kolayca, süratle ve maliyet etkin biçimde gerçekleştirmesine katkıda bulunmaktadır (Anderson, 2009: 1).

XBRL ile finansal raporlar her bir bilgi kullanıcısının istediği formatlara getirilebilir. Böylelikle farklı kurumlar için farklı finansal bilgiler hazırlanabilir, güncellenebilir, hızlı ve güvenilir olarak açıklanabilir. Bunun doğal bir sonucu olarak finansal raporlama süreci hızlanmakta, gerçek zamanlı muhasebe bilgi sistemi için zemin hazırlanmış olmaktadır.

XBRL'nin bilgi kullanıcılarına sunduğu fırsatları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür. Bunlar (Byramji,2008: 1):

- Düşük bilgi toplama maliyeti,
- Finansal verilerin eş zamanlı işlenebilmesi,
- Esas inceleme konusuna ve analize odaklanma imkanı,
- Daha fazla işletme bilgisini işleyebilme kapasitesi,
- Farklı türdeki bilgileri toplayıp kullanabilme,
- İşletmelere, yatırım ve vergi bakımından yeni fırsatlar,
- XBRL ile ilişkili ürün ve hizmetlerdeki gelişmelerdir.

Amerika Birleşik Devletleri'nde sermaye piyasalarının denetim ve düzenlemesinden sorumlu SEC (Securities and Exchange Commission) kendi web sitesinde XBRL uygulamalarına dönük önemli yatırımlar yapmaktadır. SEC web sitesi kullanıcılara, yeni kazandığı özellikler ile daha fazla kolaylık sağlayabilecektir. Söz konusu özellikler sayesinde yatırımcılar ilgilendikleri işletmelerin finansallarını sadece gözlemlemekle kalmayıp, aynı zamanda

ihtiyaçlarına uygun olarak analiz de yapabileceklerdir. Yatırımcılar can sıkıcı veri toplama ve düzenleme faaliyetlerinden kurtularak ihtiyaç duydukları veri setini kolayca kendi bilgisayarlarına aktarabileceklerdir. Üstelik de veri aktarımında SEC kurallarına bağlı kalmak gibi zorunluluk da bulunmamakta, yatırımcının ihtiyaçlarına uygun düzenlemeler yapması imkanı tanınmaktadır (SEC, 2006: 1)

6.2. XBRL'nin Finansal Analiz Sürecine Katkıları

Halka açık işletmelerin menkul kıymet analistleri ile ilişkileri oldukça önemlidir. Çünkü analistler yazılı ve görsel medyada yaptıkları yorumlarla işletmelerin itibarlarını olumlu yönde etkileyebilir ve yeni yatırımcıların kazanılmasında önemli bir rol oynayabilir (Kuperman ve diğ., 2003: 75).

İşletmeye ait finansal verilerin etiketlenmesi menkul kıymet analistleri ve yatırımcılara, yapacakları analizlerde yardımcı olarak kısa sürede sonuçlandırabilmelerine olanak sağlamaktadır. Bunda etiketlenmiş verilerin işletme finansal raporlarından kolayca elde edilerek analize hazır hale getirilebilmesi rol oynamaktadır. Oysa geleneksel yöntemler kullanıldığında analistin işi çok daha zorlaşmaktadır. İşletmelerin web sitelerinden, veri dağıtım firmalarından, şirket temsilcileri ile yapılacak görüşmelerden toplanacak verilerin değerlendirilmesi sonucunda ortaya konulacak yatırım tavsiyesi uzun zaman ve çok miktarda emek harcanmasını gerekli kılmaktadır. Bu şekilde çalışmakta olan bir menkul kıymet analistin ilk olarak incelediği işletmenin web sitesinde yayınlanacak olan HTML, Word, Excel ya da PDF formatındaki finansal raporları elde etmesi gerekecektir. İkinci olarak; bu raporlardaki verilerin tek tek ve elle kendi bilgisayarındaki analiz modeline girilmesi gerekmektedir. Üçüncü adımda da; verilerin kısa sürede değerlendirilmesi baskısıyla karşı karşıya kalacaktır. Çünkü rekabet nedeniyle yatırım tavsiyelerinin bir an önce yayınlanması talebi bulunmaktadır.

Böylesi bir çalışma ortamında XBRL'nin sunduğu alternatiflerin dikkate alınması kaçınılmaz görünmektedir. Analistin ilgilendiği bir işletmenin finansal raporları XBRL formatında yayınladığında gerekli tüm veriler ek bir çaba gerektirmeden analiz modelinde yerini alacaktır. Böylece analist, modelden elde ettiği çıktıları yorumlayabilmek için daha fazla zamana sahip olacaktır. Bu da analiz sonuçlarının güvenilirliğini arttıracaktır. Açıkça görüldüğü üzere bu süreçte verilerin derlenmesi ve modele girilmesi işlemini ortadan kaldırmaktadır (Thompson, 2008: 1).

Küreselleşme ve teknolojik gelişmeler sermaye piyasalarında yatırımları artırmaktadır. Bu artışla birlikte işletmelerde yaşanan muhasebe skandalları muhasebe, finansal raporlama süreci ve finansal bilgilere olan güveni sarsmıştır. Bu güvenin yeniden oluşturulması, ilgili finansal bilgilerin güvenilirliğini sağlayacak sistemlerin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Finansal raporların, hızlı, güvenilir, zamanında sunulması, analizinin kolay olması, yatırımcı ve diğer ilgililer açısından son derece önemlidir. Ancak işletmeler tarafından geleneksel yöntemlerle kamuya açıklanan finansal bilgilerin analiz edilmesi hem çok zor hem de maliyetlidir. Bu sorunun giderilmesi amacıyla elektronik raporlama dilleri kullanılmaktadır. Bu dillerden birisi XBRL'dir (Uyar ve Çelik, 2009: 1).

Son yıllarda hızla gelişen bilgi teknolojisine uyum sağlamak ve şirketlerden yapılan finansal bilgi açıklamalarında güncelliğin sağlanmasını kolaylaştırmak amacıyla, yakın zamanda işletmelerin kullanımına açık XML ve XBRL dilleri geliştirilmiştir. XML, internet üzerinden adresine ulaşan her türlü bilgiyi etiketledikten ve oluşturulan elektronik ortamda sakladıktan sonra, istenilen zamanda ve biçimde kullanıcılara sağlayabilen bir veri maddesidir. XBRL ise kendisine sağlanan bilgilerle finansal tablolar üreterek internet üzerinden ve XML programının tüm yetenekleri kullanılarak kullanıcılara finansal bilgiler ve oranlar sunmak amacıyla muhasebecilerce geliştirilmiş bir yazılımdır. Bu yazılım, kullanıcıların isteklerine göre, veritabanlarına depolanmış verilerden, oranlar, trend hesaplamaları ve benzeri istatistik analiz araçlarını da geliştirebilen yeteneklere sahiptir. Böylece XBRL, kendisine türlü biçim ve standartta sunulan bilgileri, ortak bir dille tanımlayarak ortak bir standarda ulaştırabilen özellikler taşımaktadır. XML ve XBRL programları, kendisine depo edilen verileri her an kullanıcının emrinde tutmaya programlanmış olsalar da, uygulanan muhasebe kuralları ve bunlara uyularak düzenlenen finansal bilgiler, her zaman güncel sonuçlar vermemekte; güvenilir finansal bilginin elde edilebilmesi için, günler, haftalar ve hatta bazı hallerde aylar geçmesi gerekmektedir. İnternet hızında kullanıcılara sağlanacak bilginin denetimi ve güvenilirliğinin sağlanması olanağı bulunamamaktadır. Sorunun tam çözümüne henüz ulaşamamıştır, üzerinde çalışılmaktadır. Sorunların en önemlisi; işletmelerin, güvenilir finansal bilgilerinin güncelliğini sağlamakta güçlük çekmesidir. Henüz finansal bilgi açıklama kuralları, internet hızına uyum sağlayabilecek ve geliştirilmiş olan internet ortamına günlük hızda güvenilir bilgi sağlanması yönünde geliştirilememiştir.

İşletmeler, gerekli hızda bilgi sağlamaya istekli ve yetenekli olsalar da, web sitelerinde yayımlanacak finansal bilginin denetlenmesi sağlanamamaktadır. Çok sayıda işletmenin, internet ortamında açıklayacakları finansal bilgiler, denetlenmedikleri için de açıklanan denetlenmemiş bilgilerle kamunun yanıltılması olasılıkları artırılmış olacaktır.

Muhasebe mesleğinin, bir yandan geleneksel muhasebe ve denetim ilke ve kurallarının çağdaşlaştırılmasına, iletişim çağının çok ve hızlı bilgi taşıma olanaklarına uyum sağlayabilecek hızda finansal bilgi yaratma ve denetleme olanaklarına kavuşturulabilmesi için çalışmaların hızlandırılmasına büyük ihtiyacı vardır. Belki de mesleğin eski saygınlığına ve toplum güvenine kavuşmasının gelecekteki tek yolu budur (Aysan, 2005: 1).

Günümüzde yatırımcılar ve menkul kıymet analistleri maliyetleri düşürme konusunda artan bir baskı ile karşı karşıyadır. Baskı daha iyi ve daha detaylı analizin çok sayıda işletmeye daha kısa sürede uygulanması talebi ile somutlaşmaktadır. Bu noktada finansal bilgilerin nasıl raporlanacağına ilişkin teknolojik standartları belirleyen XBRL, söz konusu talebe yönelik çözümleri sunmaktadır. Finansal piyasalara yönelik anlık, doğru, güvenilir, anlaşılabilir ve eş zamanlı bilgi akışını gerçekleştirebilecek raporların üretimine en uygun altyapı XBRL tarafından sağlanmaktadır. XBRL, kamuya açıklanacak bilginin yanlış yorumlanma ve yanlış sunulma olasılığını düşürmek suretiyle kırılganlığını azaltmaktadır. Veri ve bilgi kalitesindeki yükselmeler, işletmeler ve müşteriler için daha faydalı analizlerin yapılabilmesini olanaklı kılmaktadır.

XBRL, nakit akımlarından bilançodaki dipnotlara kadar her tür finansal veriyi bir tür barkodlama işleminden geçirerek kullanım alanını ve etkinliğini son derece düşük bir maliyetle arttırmaktadır. Bu şekilde barkodlanan veriler, güvenli biçimde aynı anda çok sayıda analizde kullanılarak anlamlı bilgiler üretilebilmektedir. XBRL, üçüncü kişiler tarafından verilerin kullanım öncesi yeniden şifrelenmesi ve sınıflanması sırasında oluşabilecek hatalara karşı koruma sağlamaktadır. Verilerin kaynağında bir defada ve doğru olarak tanımlanıp sınıflanması daha sonraki kullanımlarda kolaylaştırıcı olmaktadır. XBRL ile verileri tek tek ve ayrıntılı biçimde genel kabul gören standartlarda tanımlanmaktadır. Bu da şirketlerarası karşılaştırmaları büyük ölçüde kolay ve doğru hale getirmektedir. Şirkete özgü durumların ayrıca tanımlanabilmesi olanağı raporlamada önemli esneklikler sağlamaktadır. Analiz yapılması önemli ölçüde kolaylaşmaktadır. Çünkü spesifik bir bilgi parçası talep edilse bile kolayca veri madeninden elde edilip kullanılabilmekte-

dir. Bilanço dipnotları, hisse senedi opsiyonları ya da emeklilik fonları ile ilgili bilgileri kolaylıkla bütün içinden ayırıp incelemek karşılaştırma yapmak mümkün olmaktadır. XBRL aracılığı ile verilere ulaşım büyük bir hız kazanmış, erişilebilirlik kolaylaşmış, yaygınlık kazanmıştır. Bu sayede raporlanacak veriler sisteme girilir girilmez ya da yayınlanır yayınlanmaz kullanıma hazır hale gelmiştir.

Küresel sermaye piyasalarında yer alan piyasa katılımcılarının da destekleriyle XBRL raporlama hem gelişmiş hem de gelişmekte olan piyasalarda basamak atlamış olacaktır. Bu sayede işletme bilgileri, dünyanın her bölgesindeki kullanıcılar tarafından pek çok dile kolayca çevrilebilecektir. Böylelikle, XBRL bilgi kullanıcılarının verimliliklerini dikkate değer biçimde artırmaktadır. Verimlilik artışı bilgi kullanıcılarının zamanlarını daha çok analiz yapmaya ayırabilir. Buna karşılık daha sınırlı bölümünü veri toplama ve yönetime ayırabilir konuma gelmeleri sayesinde gerçekleşmektedir. XBRL kullanımı ile işletmelerin web sitelerinden gerekli verilerin otomatik olarak derlenmesi mümkündür. Bu işlem verinin elde edilmesi işlemini hızlandırmakta ve ucuzlatmaktadır. Analiz prosedürü için daha az hatalı ve daha kısa zamanda ve düşük maliyetli veri derlenebilmesi doğrudan verimlilik artırıcı etki yapmaktadır.

Örneğin; 30 adet işletmenin hisse senedine ilişkin analiz yapan bir menkul kıymet analisti, bilanço döneminde 30 işletmenin mali tablolarında yer alan verileri analizde kullandığı modele girmesi gerekmektedir. Bu işlem zaman ve maliyet ihtiyacı doğurmasına karşın, verilerin girilmesinde ortaya çıkması olası hatalar nedeniyle güvenilirlik sorunu yaşatabilmektedir. Buna karşılık aynı işlemin XBRL kullanılarak gerçekleştirilmesi, güvenilirlik sorunu ortadan kaldırmasının yanında, elle veri girişi ile kıyaslanamayacak kadar kısa bir zamanda tamamlanabilmektedir. Elbette bu durum maliyetleri de belirgin biçimde aşağı çekmektedir. Böylece analist asıl işi olan analize odaklanabilmektedir (<http://xbrl.us/101/Pages/forAnalysis.aspx>, E.T.: 16.01.2009).

6.3. XBRL'nin İşletme-Yatırımcı İletişimine Katkıları

Gelişmiş sermaye piyasalarına sahip ülkelerde hemen hemen bütün büyük işletmelerin web siteleri bulunmaktadır. Aynı zamanda bu sitelerin çoğunda bir biçimde finansal raporlara yer verilmektedir. Aslında web sitelerinden bilgi yayınlamakta olan işletmelerin temel beklentisi ulusal sınırların ötesindeki finansal pazarlara erişmektir. Web tabanlı yatırımcı ilişkilerinin

temelinde dünyanın herhangi bir bölgesinde bulunan, internet bağlantısına sahip yatırımcılara erişmek amacı yatmaktadır. Bir başka gerçekte şudur ki; web tabanlı iletişimin marjinal maliyetini karşılamak da ancak sınır ötesi pazarlarda yer alan yatırımcıların ilgileri ile mümkün olacaktır (Gray, Debreceny, 2001: 1).

Bilgi ve iletişim teknolojileri hem yerel hem de global anlamda bir ağ oluşturmakta; böylece daha hızlı ve daha fazla bilgi alışveriş imkanı sağlamaktadır. Özellikle işletme üzerinde çok fazla etkisi ve gücü olmayan paydaşların bilgi talebini, baskı gücünü ve diğer paydaşlar ile etkileşimini kuvvetlendirmektedir (Svendsen ve Laberge, 2005: 93).

XBRL'nin sunduğu avantajlardan belki de en önemlisi oldukça geniş bir yatırımcı kitlesi için eşit derecede şeffaflığı etkin biçimde sağlamasıdır. Bu durum işletme değerlemesinde devrim yaratma potansiyeline sahiptir. Çünkü; menkul kıymet analistleri büyük ölçüde çeyrek dönem kazançlara odaklanan kısa dönemli bakış açısından sıyrılarak, işletmelerin uzun dönemli kazanma kabiliyetine odaklanarak, yatırımcılar için daha kıymetli tavsiyeler geliştirebilir konuma geleceklerdir (Thompson, 2008: 1).

Günümüzde internet, EDI, XML, XBRL gibi yeni bilgi teknolojileri, kurumların uygulamalarını değiştirmek üzere ulusal sınırları zorlamaktadır. Ticaretteki küreselleşme, beraberinde işletmelerin ilgi gruplarının da küreselleşmesine yol açmakta, dolayısıyla finansal raporların bu ilgi gruplarına ulaştırılmasını gerektirmektedir. Son yıllarda finansal raporlama sürecinde, güncellik ve zamanlılığın sağlanması için çeşitli teknolojiler kullanılmakta, mali tablolar internet üzerinden kamuya açıklanmaktadır (Uyar ve Çelik, 2009: 1).

İnternet ortamında finansal raporlama her geçen gün yaygınlaşmaktadır. Yöneticiler, yasal düzenleyiciler, analistler, yatırımcılar ve sermaye piyasası bu verilere daha kısa sürede ulaşmayı istemektedir. Geleneksel yöntemde finansal bilginin hazırlanması ve kağıt ortamında kamuya açıklanması zamanlılık, yer ve erişim maliyeti açısından zorluklar içermektedir. İnternet, finansal bilginin sunumu ve bu bilgiye ulaşımı kolaylaştırmakta, ilgililere zengin seçenekler sunarak bilgiye ulaşmada hız kazandırmaktadır. Halka açık işletmeler için günümüzde yatırımcılara dönük daha fazla bilginin daha kısa zamanda ve işletme yönetiminin kısıtlamaları olmaksızın sunumu büyük önem taşımaktadır. Üstelik bilginin, yatırımcının kullanımına hazır halde bulundurulması gereken finansal veri tabanlarının sayısı binlerle ifade edilir durumdadır (Uyar, Çelik, 2006: 93).

Bu gelişmelerin yönlendirmesiyle işletmelerin raporlama sürecinde yeniden yapılanma gözlenmektedir. Geleceğin finansal raporlama modelinin temel özellikleri gerçek zamanlı, çevrim içi ve performans ölçümüne dayalı olmak şeklinde özetlenmektedir. Finansal piyasalar ile ilgili çevreler geçmişe göre bilgi taleplerini arttırmışlardır. Anlık, doğru, kolaylıkla anlaşılabilir, karşılaştırılabilir, şeffaf, finansal olmayan bilgileri de kapsayan, güvenilir bir sistem tarafından kamuoyunun bilgilendirilmesi talep edilmektedir (Anderson, 2009: 1).

Tam da bu noktada XBRL, işletme bilgilerinin raporlanmasında yeni açılımlar getirmektedir. Bunlar;

- Sermaye Piyasalarına dönük anlık, doğru ve anlaşılabilir bilgi akımı sağlanması,
- İşletme bilgilerine erişim ve bilginin kullanılabilirliğinde artış,
- Piyasalar ile diyalogda gelişme şeklinde tanımlanabilir.

Sermaye piyasaları, menkul kıymetleri borsalarda işlem görmekte olan işletmeler için önemli bir finansal kaynaktır. Bu kaynaktan uygun koşullarda bol miktarda fon temin etmek aynı sektörde faaliyet gösteren işletmeler arasında önemli rekabet üstünlüklerinin ortaya çıkmasında etkilidir. Bu nedenle sermaye piyasalarının beklentilerine cevap verebilmek işletmeler açısından önem taşır. Anlık, anlaşılabilir ve doğru bilgi akımı sermaye piyasalarındaki yatırımcıları memnun edecek bir özelliktir. XBRL bilgilerin anlık, anlaşılabilir ve doğru biçimde sermaye piyasalarına ulaşımını temin edebilmektedir. Bu özellik kamuya açıklanan bilgilerin yanlış sunumu ve yanlış yorumlanması riskini düşürerek hisse senedi fiyatlarındaki kırılganlığı azaltmaktadır. XBRL aracılığı ile kullanıma sunulan bilgilerin kolayca pek çok dile çevrilmesi mümkündür. Bu da bilginin kullanılabilirliğini arttırmaktadır. Küreselleşen sermaye piyasalarında bir işletmenin menkul kıymetleri dünyanın her yerindeki yatırımcıların ilgisine ve değerlendirmesine sunulmaktadır. Bilgi bombardımanına maruz kalan yatırımcılar için onbinlerce işletmenin uzun ve sıkıcı finansal raporlarından özel ve ilgi çeken bilgi parçacıklarını çıkartabilmek, yatırımcılar ve menkul kıymet analistleri için bilgiyi daha görünür kılmaktadır.

Yapılan açıklamaların ortak paydasında işletmelerin sermaye piyasaları ile diyaloglarının geliştirilmesi bulunmaktadır. İşletmelerin daha güvenilir, daha güncel bilgileri daha geniş yatırımcı kitlesinin kullanımına sunarak, yeni sermayedarlar edinmeleri olanaklı hale gelmektedir. Yatırımcının işlet-

me hakkındaki farkındalığını yükseltebilmesi işletmenin sermaye maliyetini de önemli ölçüde düşürebilecektir (http://xbrl.us/101/Pages/Investor_Communications.aspx, E.T.: 16.01.2009).

XBRL'nin ticari ivmelenmesinin ardında Amerika Birleşik Devletleri finansal hizmetler sektörünün menkul kıymet yatırımcılarına yönelik daha ucuz, hızlı, yeterliliği yüksek ve şeffaflık kalitesi artırılmış, eş zamanlı analiz raporları sunmak isteği yatmaktadır. XBRL platformundaki finansal raporları derlemek, konsolide etmek ve karşılaştırmak ve web tabanlı yatırımcı ilişkileri portallarına aktarmak son derece kolaydır. Bu portalları kullanan yatırımcılar ilgilendikleri bir sektörde faaliyet göstermekte olan dünyadaki tüm işletmelerin mali tablolarını kolayca bir araya getirip karşılaştırıp karar almak imkanı elde etmektedir (McKie, 2003: 4).

Sonuç

Bilgi, küreselleşen dünyanın en değerli varlığı olmaya aday konumdadır. Bu nedenle bilgi ve bilginin üretiminde hammadde olarak görülen verinin elde edilmesi önem kazanmıştır. Bilgiye erişebilen, yönetebilen, değerlendirebilen birey ve kurumlar kendi alanlarında söz sahibi olmaktadır. Finansal piyasalardan fon temin eden işletmeler için de durum farklı değildir.

Fon fazlası olan tasarruf sahipleri, yatırım yapacakları finansal varlıkları çıkaran işletmeler hakkında anlık, doğru, güvenilirliği yüksek ve karşılaştırılabilir bilgiye kolaylıkla erişim talep etmektedir. Üstelik söz konusu talep, günümüzde ulusal sınırları aşarak uluslar arası bir nitelik kazanmıştır.

İşletmeler bu talebe karşılık web tabanlı yatırımcı ilişkileri uygulamalarına yönelmektedir. Bu uygulamalar kapsamında finansal ve finansal olmayan bilgiler, web siteleri aracılığıyla yatırımcıların kullanımına sunulmaktadır. Ancak bu sunum yatırımcı talebini karşılamaktan uzaktır. Çünkü yatırımcı profili de küreselleşmeden etkilenecek değişime uğramıştır. Günümüzde bilgisayar ve interneti olan yatırımcının alternatifleri geçmişte hiç olmadığı kadar çeşitlilik arz etmektedir. Sadece demir çelik sektöründe faaliyet göstermekte olan işletmelerin hisse senetlerine yapmak isteyen bir yatırımcının dünya üzerinde onlarca alternatifi bulunmaktadır. Bu noktada yatırımcının sorunu bu işletmelerin finansal verilerini birbiriyle kıyaslayabilmektir. Bunun için verilerin kısa sürede bir araya getirilmesi gerekmektedir.

Tüm teknolojik yeniliklere karşın bu soruna etkin bir çözüm geliştirememiştir. Oysa söz konusu gereksinim yatırımcılarla sınırlı kalmamaktadır. İşletmelerin yatırımcılarının yanı sıra müşterileri, tüketiciler, düzenleyici ve denetleyici kurumlar da anlık bilgi talebinde bulunmaktadır. Bu noktada en dikkat çekici alternatif; XBRL olarak ortaya çıkmaktadır.

İşletmelere ilişkin her türlü finansal verinin elektronik olarak etiketlenirilmesi şeklinde özetlenebilen XBRL, geleceğin finansal bilgi paylaşım platformu olmaya aday konumdadır. Muhasebe bilgi sisteminden elde edilen ve etiketlenerek sınıflandırılan veriler, küresel ölçekte bilgi kullanıcılarının erişimine açılmaktadır. Böylece her kullanıcı kendi gereksinimlerini kolaylıkla ve güvenle karşılayabilir hale gelecektir. Bir yandan bilgi kullanıcılarının talepleri kaşılınırken diğer yandan da bilgilendirme sürecinin etkinliği yükseltilmiş olmaktadır. Bilgi kullanıcılarının bilgiye erişiminde sağlanan eşitliğin orta vadede bilgi asimetrilerinin zayıflamasına ve uzun vadede pazar etkinliğinin artmasına yol açacağı öngörüsünde bulunmak yanlış olmayacaktır.

Bu nedenle, işletmeler tarafından kamuya açıklanan finansal verilerin yatırımcı, ihraççı, politika yapıcı, denetleyici ve düzenleyici kurumlar, menkul kıymet analistleri v.b. piyasa katılımcıları tarafından verimli biçimde kullanabileceği bir formatın geliştirilmesi dünyadaki bütün bilgi kullanıcıları için önemli hale gelmiştir. XBRL bu ihtiyacı tam olarak karşılamaya aday niteliklere sahip bir uygulama olarak önerilebilir. Çalışmanın ilgili bölümlerinde de yer verildiği üzere XBRL'ye dönük ilgi son dönemde büyük artış göstermektedir. Küresel anlamda finansal bilgi otoyolu olmaya uygun yapısı ile XBRL ulusal finansal piyasalardaki uygulamaların uluslararası sisteme entegrasyonunda önemli rol üstlenebilir.

Kaynakça

- Anderson, Alan, (2009), "The Business Reporting Model of the Future and Real Time Information Flows", A Discussion with Alan Anderson, Senior Vice President – Member & Public Interests, AICPA, <http://www.aicpa.org/download/ebrm/ebrm-Anderson08O.pdf>, E.T.: 25.01.2009
- Aysan, Mustafa, (2005), "Bilgi Çağında Muhasebe Mesleği", Radikal Gazetesi, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=147999>, E.T.: 22.01.2006
- Boritz J. Efrim – No, Won Gyun., (2005), "Security in XML-Based Financial Reporting Services on the Internet", *Journal of Accounting and Public Policy*, pp. 11-35.

- Boritz J. Efrim – No, Won Gyun, (2004), “Business Reporting with XML: XBRL (Extensible Business Reporting Language)”, *Encyclopedia of the Internet*, H. Bidgoli (ed.), John Wiley, Vol.3, , pp. 863-885.
- Byramji, Homi, (2008), “XBRL — Challenge or Opportunity for the Middle Man?”, SVP, Global Head of Investment and Advisory Content Thomson Reuters http://www.iasb.org/NR/rdonlyres/D38D9AA8-8947-46D4-8DF1-51847CE49E83/0/Byramji_Homi.pdf, E.T.: 03.09.2009
- Dale, Waldt, (2004), “XBRL: The Language of Finance and Accounting”, <http://www.xml.com/pub/a/2004/03/10/xbrl.html>, E.T.: 03.02.2009
- Erkus, Hakan, XBRL: eXtensible Business Reporting Language, Gazi Kitabevi, 2008
- DeFelice, Alexandra, “XBRL Grows Up”, *Accounting Technology*, March, 2007.
- Gray, Glen L.-Debreceny Roger, (2001), “Financial Reporting on the Internet”, *Instant, Economical*, Global Communication, Singapore,
<http://www.ifac.org/Library/Article.tmp?NID=979235133150990>, E.T.: 16.01.2009
- Tokel, Ömer Emre ve Yücel, Eray M. (2005), “Türkiye’de XBRL Standardı: Sektörel Bilanço Verileri Üzerine Bir Uygulama”, *Active*, Temmuz-Ağustos s.3-4
- Tokel, Ömer Emre -Yücel, Eray M. Ve Öksüz, Burçin, (2007), “Türkiye’de XBRL’ye Geçiş Sürecinin Yol Haritası,” *Active*, Nisan-Mayıs-Haziran, 3, 1-27
- Uyar, Süleyman ve Çelik, Muhsin, (2006), “Sürekli Kamuyu Aydınlatma Ve İnternet Ortamında Finansal Raporlama Sürecinde Kullanılan Diller”, *Ege Akademik Bakış Dergisi*, Cilt: 6, sayı: 2, 93-103,
- Uyar, Süleyman ve Çelik, Muhsin, (2009), “Finansal Raporlama Sürecinde Genişleyebilir İşletme Raporlama Dilinin (Xbrl) Kullanılması”, 1-6 ab.org.tr/ab06/bildiri/98.doc 15.02.2009
- Koşan, Levent, (2006), “Geleceğin Finansal Raporlama Dili: XBRL”, *Mali Çözüm*, Ağustos-Eylül-Ekim, Sayı: 77, 108-120
- Kuperman, J. C., Athavale M., Eisner A., (2003), “Financial Analysts in the Media: Evolving Roles and Recent Trends”, *American Business Review*, 21, 2, pp.74-80
- McKie, Stewart, (2003), “XBRL: A new era of financial reporting?” 1-6,
- Pricewaterhouse Coupers, (2004), “XBRL improving Business Reporting Trough Standartization”, p.7.; http://www.pwc.com/techforecast/pdfs/XBRL_wvb_X.pdf, E.T.: 20.11.2008
- Richards, Jim–Smith, Barry, (2004), “An Introduction to XBRL”, Working Paper, November, 1-16
- SEC to Rebuild Public Disclosure System to Make It ‘Interactive’ Kaynak: <http://www.sec.gov/news/press/2006/2006-158.htm>, E.T.: 16.01.2009
- Shin Ryan Youngwon, (2003), “XBRL, Financial Reporting, and Auditing”, March.; <http://www.nysscpa.org/committees/emergingtech/xbrl.htm>, E.T.: 28.01.2009
- Smith Bary, “Unederstanding Extensible Business Reporting Language (XBRL)” <http://www.cpaireland.ie/UserFiles/File/Accountancy%20Plus/IT/March%202007/AccPlus%20XBRL.pdf>, E.T.: 28.01.2009
- Stantial, John, (2006), Director of Financial Reporting United Technologies Corporation, XBRL–Preparer’s Viewpoint, xbrl.us/101/Pages/UTCDec2006conf.ppt, E.T.: 04.02.2009

- Svendsen, A. C. - Laberge, M., (2005), “Convening Stakeholder Networks: A New Way of Thinking, Being and Engaging”, *The Journal of Corporate Citizenship*, 19, pp. 91-104.
- Thompson, Louis M., (2008), “XBRL Meets Modern Investor Relations”, *Compliance Week*, <http://www.complianceweek.com/article/4178/xbrl-meets-modern-investor-relations>, E.T.: 16.01.2009
- The Global Revolution of Managing Business Information, XBRL | Transforming the Future of Business Reporting, A J U S T S Y S T E M S W H I T E P A P E R, 1-7, <http://na.justsystems.com/files/Whitepaper-XBRL.pdf>, E.T.: 17.02.2009
- Ward, Graham, (2004), “How XBRL Can Enhance the Credibility of Audited Financial Statements”, 10th International XBRL Conference Brussels, Belgium, <http://www.ifac.org/MediaCenter/?q=node/view/73>, E.T.: 03.02.2009
- Willis, Mike, (2003), “Corporate Reporting Enters The Information Age”, *Regulation*, Vol: 26, No: 3, pp,56-60
- <http://xbrl.us/101/Pages/InvestorCommunications.aspx>, E.T.: 16.01.2009
- <http://xbrl.us/101/Pages/ROI.aspx>, E.T.: 16.01.2009
- <http://xbrl.us/101/Pages/FactSheet.aspx>, E.T.: 16.01.2009
- <http://xbrl.us/101/Pages/forAnalysis.aspx>, E.T.: 16.01.2009